

Na poti k rekonstruktivni antropologiji¹

Abstract

Towards a Reconstructive Anthropology

In the abridged translation of his essay, the author offers a critique of academic anthropology and suggests a reformulation of the discipline. Furthermore, he appeals to anthropologists to move out of the classrooms and offices and actively engage communities. The "little community", the village, the neighbourhood, and intentional community are the realms of action for reconstructive anthropology. They provide the basis for cultural and ecological revitalization and change.

Keywords: community, reconstructive anthropology, participatory action, Social Ecology, decentralization

Povzetek

V skrajšanem prevodu eseja avtor podaja kritiko akademske antropologije in predlaga preoblikovanje vede. Poleg tega poziva antropologe, naj zapustijo predavalnice in pisarne in se aktivno angažirajo v skupnosti. »Majhna skupnost«, vas, soseska in intencionalna skupnost so področja delovanja rekonstruktivne antropologije. Skupnost je temelj za kulturno in ekološko revitalizacijo in spremembo.

Gljučne besede: skupnost, rekonstruktivna antropologija, participatorno delo, socialna ekologija, decentralizacija

---

¹ Besedilo je skrajšan prevod eseja z naslovom *Toward a Reconstructive Anthropology*, objavljenega v zbirki esejev Dana Chodorkoffa, *The Anthropology of Utopia*, ki je leta 2014 izšla pri založbi New Compass Press. Dan Chodorkoff je za objavo prevoda v Časopisu za kritiko znanosti napisal nov uvod, za kar se mu tovariško zahvaljujemo.

Uvod

Ko sem se kot mladi aktivist zavzemal za družbene spremembe iz perspektive socialne ekologije in anarhizma, sem se kot tolikokrat v življenju srečal z lastno nevednostjo. Moje razumevanje je omejevalo poreklo mladega človeka, vključnega v radikalno politiko, ki pa je bil deležen pretežno vzgoje srednjega sloja. Kot otroka šestdesetih let me je zgrabila razburljivost protivojnega gibanja in protikulture, toda moja izkušnja teh vihravih časov je bila intuitivne narave in ni temeljila na intenzivnem študiju ali raziskovanju. Bolj kot ljubezen do znanja zaradi znanja samega me je motivirala želja, da utrdim teoretsko osnovo za učinkovito akcijo, zato sem čutil potrebo, da izpopolnim razumevanje dinamike kulturne spremembe in človekovih možnosti kot celote.

Odločil sem se za antropologijo. To je bila edina akademska veda, za katero sem vedel, da omogoča proučevanje celotnega razpona človeške izkušnje v vsej zgodovini in prazgodovini človeštva. Šlo je za občečloveški in transhistorični pogled; antropologija ni bila omejena na proučevanje tukaj in zdaj, in kljub izvorom v kolonialnem projektu in koreninah v zahodni vednosti, je vsaj teoretično raziskovala vse svetovne kulture, da bi spoznala njihove skupne poteze in razlike.

Tako lahko antropologija ponuja nujno potreben pogled na to, kako so se organizirale druge kulture brez trga ali Države; izpodbija neogibnost kapitalizma in prispeva k osvetlitvi človekovih možnosti. Antropologija pomaga odstranjevati plašnice zahodnega kanona in prepričan sem, da antropološka vednost lahko pripomore v boju proti rasizmu, odpira vpogled v kulturne spremembe in zagotavlja neprecenljiv temelj vednosti za revolucionarni projekt.

Ko sem konec šestdesetih let začel študirati, sem hitro spoznal, da je antropologija v krizi. Antropologi so se resno ukvarjali s kritiko svoje vede: postkolonialni čas je odprl vprašanja nastankov antropologije in njenih ciljev, teoretski horizont Franza Boasa in Clauda Levi-Straussa pa so stresli izzivi novih teorij. Ko sem v sedemdesetih letih pisal doktorat, so se pretresi, ki so stresli vedo, nekoliko umirili, toda vprašanja, ki so jih odprli, so ostala pomembna, mislim, da so pomembna še danes. Kakšen je pomen antropologije v vse bolj specializiranem svetu »družbenih znanosti«? Kakšna bo usmeritev vede, nastale iz raziskovanja »primitivnih« kultur, ko te kulture izginjajo? Kako lahko antropologija kljubuje temu, da se je ne izkoristi kot orodje dominacije in da namesto tega postane sila osvoboditve in rekonstrukcije?

Kot novopečenega antropologa so me ta vprašanja globoko vznemirjala, in čeprav sem pričujoči članek napisal v tistem času, to je leta 1980, sem se zadnjih štirideset let z njimi ves čas ukvarjal. Čeprav sem se preživljal kot antropolog, sem imel zmeraj ambivalentno in obrobno razmerje do stanovske antropologije, zato sem formuliral nekaj idej, ki mi pomagajo pri obravnavi teh vprašanj. Upam, da te ideje vsebujejo snov za premislek in spodbudo za nadaljnji razvoj.

Poudariti moram, da so bile mišljene kot sugestija in ne kot navodilo, za njihovo izvedbo pa je treba formulirati nove antropološke prakse.

Te koncepte sem skušal uporabljati pri svojem delu. Uporabil sem jih v projek-
tih, v katerih sem sodeloval z latinskoameriškimi urbanimi zakupniki v newyorškem
Lower East Sidu in v moji vasi v ruralnem Vermontu. Vse bolj sem prepričan, da
lahko v naših skupnostih najpomembnejše delo opravimo s tem, da se vključimo v
vsakodnevne boje skupaj z našimi sosedi in skušamo graditi nov svet v lupini sta-
rega. Planet kliče po novi ekološki družbi. Čedalje bolj je jasno, da elite na oblasti
niso sposobne zagotoviti vodenja za takšen razvoj in da ta lahko vznikne samo od
spodaj. Okupirati moramo ne samo Wall Street in svetovne prestolnice, temveč, in
to je pomembneje, naša mesta in soseske ter pri tem uporabiti spoznanja rekon-
struktivnega pristopa v antropologiji, ki je v tem procesu pomembno orodje.

Kritična dimenzija

Hegel je o filozofiji izjavil, da »Minervina sova poleti šele, ko pada mrak«. Enako lahko trdimo za antropologijo. Ali kulture, njihove vrednote, organizacijske oblike in še zlasti proces spremembe ponavadi razumemo šele, ko je destruktivna sprememba že nastala? Ali ne znamo predvideti sprememb? Ali jih podpiramo? Ali pa nam je vseeno? Moj odgovor na vsa ta vprašanja bi bil ne: Minervina sova poleti šele, ko pada mrak zaradi naše konceptualizacije antropologije kot deskriptivne, analitične in reflektivne vede.

To seveda ne pomeni, da so opis, analiza in refleksija nekaj slabega. Prav nasprotno, vse to ostajajo *nujni* vidiki antropološkega dela, toda iz perspektive rekonstruktivne antropologije *niso zadostni*. Za obravnavo etičnih dilem antropologije moramo delo začeti z zavestno identifikacijo s predmetom naše-
ga proučevanja. S tem presežemo dihotomijo med subjektom in objektom in vzpostavimo odnos intersubjektivnosti, s čimer antropologija ne postane samo reflektivna veda, temveč tudi *interaktivna*. Izjemno pomembna identifikacija z »objekti« proučevanja in vzpostavitev resničnih intersubjektivnih odnosov sta nujni komponenti zagotovila, da je antropologija, ki jo prakticiramo, dejansko rekonstruktivna in ne kratko malo instrumentalizirani prenos antropoloških pogledov.

Na tem mestu je primerno pripomniti, da se je antropologija zmeraj ukvarjala s po človeški meri oblikovanimi skupnostmi, ki funkcionirajo na sorazmerno nepo-
sreden način: tipični primeri so lovske in nabiralniške skupine, pastirska ljudstva, tako nomadska kot sedentarna, kmečke poljedelske skupnosti in v novejšem času etnične soseske in subkulturne enklave. Antropologi so proučevali družbe in kulture, v katerih je osebna interakcija prevladujoča oblika odnosov. Prav zaradi zaupljivosti so te skupine dostopnejše in primernejše za primarni način razisko-
vanja z metodo sodelovanja in opazovanja, ki jo uporabljajo kulturni antropologi. V takšnih skupnostih so tudi razmere takšne, da je mogoče oblikovati resnične intersubjektivne odnose.

V antropologiji obstaja tradicija, ki je zmeraj temeljila na načelu intersubjektivnosti. Stanley Diamond to tradicijo poimenuje »kritična antropologija«. Zanj je tak način raziskovanja nasprotje čedalje večjemu scientizmu akademske antropologije. Po Diamondu se kritična antropologija ukvarja s proučevanjem »primitivnega« zato, da bi pojasnila naše razumevanje samih sebe in razširila vedenje o tem, kaj je potencial človeka.

Po Diamondovem mnenju velja v modernem antropološkem raziskovanju za začetnika te tradicije Jean-Jacques Rousseau zaradi njegovega zanimanja za »primitivno družbo« in »naravnega človeka« ter zlasti uporabe komparativnega modela države in civilne družbe. Za Diamonda je komparativni pogled bistvo kritične antropologije. Kaj nam lahko povedo tradicionalne kulture o naši družbi – njenih izvori in možnostih? Diamond je avtor paradigme, imenovane »dihotomija primitivnega in civiliziranega«, ki nazorno pokaže kvalitativne razlike med kulturami, organiziranimi po načelih recipročnosti, vzajemnosti in sodelovanja, ter tistimi, organiziranimi okoli trga, države in razvrščanja svojih pripadnikov. S kontrastiranjem oblik družbene organizacije v različnih kulturah, ki segajo od egalitarnih do avtoritarnih, omogoča Diamondova dihotomija – ki jo lahko po mojem mnenju najbolje razumemo kot kontinuum – boljše razumevanje »človekove narave«, ali natančnejše, človekovega potenciala. Tako pokaže, kako različne družbene formacije utrjujejo in nagrajujejo določene vidike »človekove narave« in vrednotijo ali razvrednotijo druge.

Z nastankom akademske antropologije so bila vsa ta ključna vprašanja pogosto vključena v rubriko kulturnega relativizma. Ta težnja se ogiba primerjavi zaradi kulturnega izenačevanja, vendar pa nam – čeprav se bori proti rasizmu in zavzema za spoštovanje vseh kultur – sočasno zastre kvalitativne razlike, ki med kulturami dejansko obstajajo. S tem nočem spodbujati kvalitativnega *razvrščanja* kultur, temveč govorim o prepoznavanju njihovih kvalitativno drugačnih eksistencialnih izkušenj. Kakorkoli, Diamond vztraja, da je bila v vedi zmeraj prisotna antropološka kritična tradicija. To tradicijo je prepoznal v delih Paula Radina, Marshalla Sahlinsa, Erica Wolfa, Della Hymesa, Pierra Clastresa in drugih. Širše lahko trdimo, da je nastanek feministične antropologije del te tradicije.

Kritična antropologija zahteva kot integralni del antropološkega dela samoraziskovanje raziskovalca, ki dela na terenu. Diamond poziva tudi k zavestni identifikaciji terenskega raziskovalca s svojim predmetom proučevanja – kar je resnično radikalno stališče. Toda kljub poudarku na identifikaciji je bila praksa kritične antropologije zmeraj predvsem intelektualno delo: bila je vednost s pomembnim ciljem – samorazumevanje –, toda kljub temu je bila le vednost in abstraktno konceptualna.

Diamondovi cilji so bili jasni; zanj je bila potreba po »kulturni transformaciji tako bistvena kakor prehod iz neolitika v civilizacijo«, zato je menil, da morajo kritični antropologi postati privrženci bojev za osvoboditev in družbeno rekonstrukcijo. V kakšni obliki naj poteka tako partnerstvo? Kakšna je, poleg vednosti,

praksa kritične antropologije? Kako naj kritična antropologija postane interaktivna v praksi in ne samo na teoretski ravni?

Seveda je imela antropologija vedno interaktivno komponento, čeprav ta ni bila zmeraj zavestno uporabljena in je bila le v redkih primerih kritična. V številnih primerih je prav interakcija omogočila, da je dominantna kultura v procesu podrejanja in asimilacije kultur in skupnosti uporabila antropološke raziskave in podatke. Pogostokrat se antropologi ne zavedajo namena, za katerega je uporabljena njihova raziskava, v nekaterih primerih pa gre za zavestno sodelovanje.

Večina dela, opravljenega pod oznako »aplikativna antropologija«, so negativni primeri antropološke interakcije. Večina aplikativnih raziskav nastane v dogovoru s silami dominacije, naj bodo kapitalistične ali »socialistične«. Aplikativna antropologija je sicer ublažila nekatere očitne brutalnosti tovrstnega kulturnega imperializma, toda kljub temu je imela pomembno vlogo pri asimilaciji edinstvenih skupnosti v večje politične in gospodarske strukture dominantne kulture.

Antropologija, ki deluje na ravni oblikovanja politike, katere namen je asimilacija tradicionalnega ljudstva v moderno nacionalno državo – ali načrtovanja pacifikacije oporečniških skupnosti –, prestopi mejo med nenamernim in namernim zlom. Na tej ravni antropologija izgubi humanistično vsebino, pa tudi vsako pretvezo »akademske objektivnosti«. V takšnih primerih je antropologija orodje za uničenje prav tistega, kar jo opredeljuje in podpira in postane ultimativni parazit.

Velik del današnje aplikativne antropologije spada v to kategorijo. Nima ne kritične vsebine in tudi samozavedanja ne. Delo aplikativne antropologije je treba preusmeriti k podpori tradicionalnim, alternativnim in uporniškim kulturnim gibanjem, ki so vsa pod udarom dominantnih sil in homogenizacije. Če naj aplikativna antropologija zagotovi elemente za rekonstruktivno sintezo, je treba spremeniti njen namen. Oblikovati moramo kritično aplikativno antropologijo, ki se identificira s kulturo na udaru in pomaga razvijati strategije za kulturno preživetje ter širi upor, ne pa prilagoditev in asimilacijo.

Participatorno delovanje in skupnost

Obstaja metodologija, ki eksplicitno zahteva tako stopnjo angažmaja: participatorno akcijsko raziskovanje. Gre za sodelovalni proces, v katerem raziskovalec aktivno sodeluje s člani skupnosti pri raziskovanju in reševanju problemov v njihovi skupnosti in pri pripravi aktivnosti za njihovo odpravo ali spremembo. To zahteva kritično analizo vseh pomembnih političnih, kulturnih, zgodovinskih, gospodarskih in okoljskih dejavnikov, zaradi katerih je problem nastal. Kot pove že ime, je participatorno akcijsko raziskovanje tako proces delovanja kakor tudi proces opisovanja, analize in refleksije: to je nenehno potekajoča praksa, dejavnost, ki se analizira, modificira in ponovno razvija.

Z drugimi besedami, antropologi se morajo s skupnostjo povezati kot *vir* za to

skupnost. Z njo morajo izmenjevati svoje vpoglede, pomagati ljudem pri analizi in interpretaciji njihovega položaja z jasnim ciljem, da se ohrani ali morda rekonstruira kulturne tradicije, ki so nosilec kulturne integritete te skupnosti. Mislim, da mora rekonstruktivna antropologija sodelovati tudi v procesu načrtovanja: ne s tem, da izvaja že zasnovane mehanizme dominantne kulture od zgoraj navzdol, temveč s spodbujanjem in sodelovanjem v participatornem procesu načrtovanja, v katerem skupnost sama določi svojo usmeritev za prihodnost. Zato mora biti ta proces delno izobraževalne narave in mora skupnosti omogočiti, da sprejme zavestne, kritične odločitve o svoji prihodnosti. Z razvojem takšnega sodelovalnega pristopa se je veliko ukvarjal Paolo Freire. V knjigi *Pedagogy of the Oppressed* opiše, kako se lahko skupnost nauči skupaj reševati probleme. V takem procesu so običajni mehanizmi načrtovanja preobrnjeni in v njem ima aplikativna antropologija svojo vlogo.

Ob upoštevanju tega ima sodelovanje antropologov v skupnostih in njihovih bojih še eno pomembno dimenzijo: za popolno odpravo dihotomije subjekta in objekta je treba vzpostaviti aktivno solidarnost. Rekonstruktivna antropologija mora izhajati iz *angažmaja* in – če naj se uvede intersubjektivnost – *recipročnosti*. Pri tem ne mislim na plačilo »informativcev« za njihov čas in informacije, niti na reduktivni *quid pro quo*, temveč na recipročnost v globljem pomenu, kot ga živijo tradicionalna ljudstva: gre za aktivno vključitev v življenja in boje tistih, s katerimi delamo. Seveda recipročnost v najglobljem pomenu ni ekonomski model: ne gre za odnos izmenjave, ki temelji na kalkulaciji vračila v naturalijah. Recipročnost je *vzajemna* in zraste iz solidarnostne občutljivosti – iz organskega medsebojnega odnosa, v katerem ljudje podpirajo drug drugega v dejanjih – in spoznanja, da je celota večja kot seštevek njenih delov. Trdim, da je takšna vzajemnost vitalnega pomena: vse, kar je manj, je parazitsko in pokroviteljsko, kar kaže tudi zgodovina antropologije. Tradicionalno so akademski antropologi gradili svoje kariere z delom z »njihovimi ljudmi« in jim vrnili malo ali ničesar. Interakcija antropologije in procesa kulturne ter skupnostne rekonstrukcije je vplivala tudi na strokovno krizo v antropologiji. Antropološko izobraževanje ne sme biti omejeno na predavalnice ali pa služiti državi in korporacijam. Delo rekonstruktivnega antropologa je v svetu – v skupnostih in soseskah, kjer se ljudje bojujejo za nadzor nad svojimi življenji. Rekonstruktivni antropolog lahko gleda širše od tradicionalne zaposlitvene poti, saj je za aktivno izvajanje rekonstruktivne antropologije veliko možnosti. Antropologijo je treba razumeti kot klic in ne ozko kot poklic. Občutljivost rekonstruktivne antropologije pa zahteva prakso.

Vendar celovita praksa ni omejena na delovanje ali celo na dejavnost, ki jo usmerja antropološka perspektiva. Dobro opravljena praksa mora biti v dialektičnem odnosu s teoretsko perspektivo: gre za fluidni spoj, v katerem vsaka sestavina nenehno vpliva na drugo in jo preoblikuje. Da bi rekonstruktivni pristop lahko postal dovolj učinkovita sila, moramo premagati ne zgolj etične in strokovne krize v antropologiji, temveč tudi teoretsko. Če mislimo, da je za obravnavo temeljnih

usmeritev antropologije nujen etični pristop in da kritična aplikativna antropologija lahko najde kreativne načine za obravnavo profesionalnih omejitev, kje lahko poiščemo ustrezen teoretski temelj?

Obet socialne ekologije

Specifična antropološka vprašanja, ki jih odpira veda, je mogoče obravnavati po neštetih teorijah, vendar pa ena perspektiva zagotavlja ogrodje za resnično koherentno in konsistentno obravnavo pomembnih vprašanj: to je socialna ekologija. Teoretski uvidi socialne ekologije so izjemno primerni za novo sintezo, ki jo zahteva razvoj rekonstruktivne antropologije.

Socialno ekologijo moramo razlikovati od reduktivnega kulturnega materializma, kulturne ekologije in vseh drugih podobnih inčič »ekološke« teorije, ki so zdaj popularne v akademskem svetu. Socialna ekologija proučuje odnos med družbo in naravo; ta odnos ima dejansko osrednji pomen za kulturno spremembo, in sicer na več neposrednih načinov, ki združijo nematerialne elemente v vzročno mešanico. Kot smo videli, je v antropologiji polno sporov med znanostjo in humanistiko. Socialna ekologija z diferenciranima konceptoma »prve« in »druge« narave ustvarja ravnovesje med dvema področjema s tem, da poudarja vlogo naravne evolucije – imenovane »prva narava« – pri ustvarjanju biološkega temelja za človekovo življenje in skupnost na eni strani; na drugi pa se iz prve narave postopoma razvije cela vrsta kulturnih dejavnikov, ki pomenijo, čeprav so še vedno produkt prve narave, kvalitativno spremembo – »druga narava« –, ki dopušča, da se kultura dramatično spremeni v manj kot eni generaciji. Na najbolj temeljni ravni podaja socialna ekologija te vpoglede, a ne kot toga ideologija ali dogma, temveč prej raziskovalno ogrodje, ki je eksplicitno naravnano k ponovni harmonizaciji človekovega odnosa z naravnim svetom. Poleg tega vsebuje socialna ekologija etiko, na podlagi katere se rekonstruktivni antropologi lahko odločajo o vrsti svojih obveznosti in zavez.

Ponavljajoče se vprašanje socialne ekologije je odnos med prevlado narave in prevlado ljudi. Za teoretskega utemeljitelja socialne ekologije Murrayja Bookchina je odprava nadvlade enih ljudi nad drugimi predpogoj za ponovno harmonizacijo ljudi in narave. Teorija raziskuje in analizira kozmologijo, tehniko, okoljske dejavnike in družbeno organizacijo kot vzročne faktorje v dialektiki kulture in narave.

Socialna ekologija se ukvarja z evlucijskim procesom, ki pojasnjuje naše sodobne civilizacijske razdiralne odnose tako do narave kot tudi družbe in za njihovo obravnavo predlaga rekonstruktivne pristope. Teorija predstavi kritične in utopične poglede, s katerimi je mogoče osmisлити svet, in predlaga izboljšanje razmer, kar je inherentno rekonstruktivni antropologiji. Drugače od običajnih različic ekološke teorije, kot je kulturni materializem, je socialna ekologija koherentna, ne da bi bila shematska ali dogmatska. Nasprotno, poudarja enkratnost vsake kulture, ki jo proučuje, in njen cilj je eksplicitno osvobodilen. Kot odprt sistem

proučevanja se je zame in za mnoge druge okvir socialne ekologije izkazal za neprecenljiv. Vendar je tudi razvijajoča se teorija s številnimi vrzelmi, ki jih je mogoče korigirati z antropologijo.

Z osredinjenostjo na ekološke odnose tako na področju narave kakor tudi kulture predstavlja socialna ekologija paradigmo, ki pojasnjuje predzgodovino in sodobno družbo. Kritično predstavi razvoj sodobnosti od predzgodovine dalje, s čimer izpodbija predpostavke napredka in linearnosti, ki so osnova civilizacijskega razumevanja lastnega razvoja. Socialna ekologija se ukvarja z najbolj perečimi svetovnimi problemi: nadvlada in izkoriščanje ljudi in kultur, onesnaževanje, izčrpavanje virov, propad kmetijstva, uničujoči razvojni modeli, tehnološki determinizem, klimatske spremembe in grožnja atomske vojne. Te probleme obravnava iz antropološke perspektive. Menim, da vsa ta vprašanja sestavljajo idejno perspektivo za izoblikovanje rekonstruktivne antropologije. Jasneje povedano, socialna ekologija poudarja, da lahko tista človekova ustvarjalna pobuda, ki poglobljeno razume odnos med kulturo in naravo, vzpostavi novo raven kulture, ki se v temelju razlikuje od naše sedanje civilizacije, brez hierarhije in nadvlade ter v harmoniji z drugimi vrstami na planetu.

Etika socialne ekologije izhaja iz interpretacije naravne evolucije, v kateri je poudarjena vloga nehierarhičnih odnosov, vzajemnosti, enotnosti v raznolikosti, homeostaza, spontanost in vse višja stopnja zavesti in svobode v evlucijskem procesu: Če želimo sploh kdaj udejanjiti zdravo ekološko družbo, je treba razvijati prav ta načela kot etični temelj za delovanje na družbenem področju. Etika socialne ekologije potemtakem ponuja močan niz etičnih vodil za delo rekonstruktivne antropologije.

V smeri rekonstruktivne antropologije

Kakšne so torej implikacije rekonstruktivne antropologije? Katere konkretne naloge lahko opravljajo antropologi s takim pristopom? Drugače od akademske antropologije je primarna naloga rekonstruktivnega pristopa prikaz procesa kulturne evolucije s posebnim poudarkom na nastanku hierarhije, nadvlade in države. Rekonstruktivna antropologija mora raziskati ta razvoj v posameznih kulturah, in bistveno drugače od akademske antropologije, to mora narediti z jasnim ciljem ne le interpretiranja, temveč tudi *spremembe*. Poleg vpogledov v izvore razredne stratifikacije in ustroja države mora načrtno povezati antropologa s projektom osvoboditve človeka in ekološke obnove, s predlogi konkretnih alternativ sodobnim hierarhičnim družbenim odnosom in ekološko uničevalnim družbenim praksam. Tako moramo rekonstruktivno antropologijo razumeti kot nazor in projekt, ki presega predpostavko ozko definirane človekove narave, zato da bi, povedano z besedami antropologa Davida Graeberja, »razumeli stanje človeka in ga približali k večji svobodi«.

Ta naloga mora biti v celoti povezana z metodami izvajanja rekonstruktivne antropologije v praksi: najprej, s samo *vsebinsko* naših raziskav, ki se osredotoča na pomen ekološkega in emancipatornega vidika, kakor tudi z *namero* našega dela, ki obsega aktivno sodelovanje s skupnostmi in gibanji, ki delujejo na področju ekološko usmerjene človekove osvoboditve. Prav tako mora biti zelo jasen poudarek na *intersubjektivnih odnosih* in ne na klasični dihotomiji objekta in subjekta. Mislim, da zanimanje za hierarhijo in nadvlado nikakor nista edina ustrezna predmeta raziskovanja, vendar morata biti povsem integralni del našega celotnega dela.

V svetu čedalje bolj fragmentiranih delčkov vedenja razpolaga rekonstruktivna antropologija s holističnim orodjem za analizo, kritiko in prakso. To orodje je lahko uporabno pri raziskovanju specifičnih problemov, ki nas zanimajo v določeni skupnosti: gospodarski razvoj, degradacija okolja, zemljiška reforma, družinska razmerja, zdravstvena oskrba, razširjenost tehnologije, razvoj kmetijstva; dejansko lahko ta seznam zajame vsak vidik kulture. Toda metoda rekonstruktivne antropologije zahteva integrativni pristop, ki umesti določen raziskovalni problem znotraj večvzročne matrice v dialektično napetost s celotno kulturo.

Metoda poteka v jasnih stopnjah analize in dela: najprej je treba opraviti kulturno in zgodovinsko raziskavo ter refleksijo, analizo obstoječega položaja, kritiko, načrtovanje in razvoj alternativnih modelov, ukrepanja in implementacije, potek, vključitev izkušnje v nove teoretične modele in nadaljnje akcije – vse to je treba spodbujati s participacijo in opazovanjem. Metoda mora biti participativna in vključujoča, antropolog pa pomaga kot vir in čim bolj kot katalizator v celotnem procesu. Ta intersubjektivni odnos je osnova ljubezni, zaupanja in medsebojnega spoštovanja, ki so nujni za učinkovito rekonstruktivno delo.

Zagotovo pomeni zahteva po ljubezni, zaupanju in medsebojnem spoštovanju kot inherentnih metodoloških komponentah praktičnega dela odmik od »objektivnih« znanstvenih pristopov v antropologiji. Vseeno poudarjam, da so te prvine nujni del vsakega procesa, ki želi spremeniti temeljne oblike prevladujoče kulture. Brez teh osnovnih etičnih odnosov ni mogoča nobena avtentična kulturna rekonstrukcija. Trdim, da moramo take odnose razvijati in uresničevati, a ne kot abstraktne koncepte, temveč kot ključno eksistencialno realnost, kot etično občutljivost, ki je podlaga za rekonstrukcijsko delo.

Po metodologiji rekonstruktivne antropologije je najprimernejši prostor za delo rekonstruktivnega antropologa v njegovi kulturi – morda celo v njegovi lastni skupnosti. V zvezi s tem je primerno proučiti teorijo »obrobnega človeka« kot agensa kulturne spremembe, ki jo predlaga Louis Wirth iz čikaške šole (Chicago School).

Wirth trdi, da je posameznik, ki živi v dveh kulturah, oziroma oseba z obrobja svoje družbe, ki ima izkušnjo z nepoznano kulturo, torej, da tak posameznik najučinkovitejše uvaja nove koncepte in kulturne inovacije. Ti obrobni posamezniki so odraščali v razmerah medsebojnega kulturnega oplojevanja, zato kažejo sposobnost za kulturno eksperimentiranje, in ker so poleg tega dovolj seznanjeni z obstoječimi razmerami, so lahko družbeno ustvarjalni.

Kdo je konec koncev bolj marginalen od antropologa? Sama antropologija je v akademskem svetu marginalna veda. Posamezniki, ki se odločijo za študij antropologije, so znani po svojem idiosinkratičnem vedenju in družbeni marginalnosti ter čestokrat prihajajo iz multikulturnega okolja ali pa imajo multikulturne izkušnje. Osebnostno marginalnost okrepi še študij antropologije: ta se dejansko utrdi s terensko izkušnjo – značilno za antropologijo – udeleženca/opazovalca. Rekonstruktivni antropologiji še dodatno potrdijo marginalni status zaradi izbire marginalne – praktično neobstoječe – poti znotraj marginalne vede. Očitno je rekonstruktivni antropolog marginalna oseba *par excellence*, in če drži Wirthova trditev, so potencialno učinkovit dejavnik kulturne spremembe.

Vse večje število ljudi iz skupnosti, ki so bile tradicionalno predmet antropološke raziskave, študira antropologijo. Nekateri, kot moj pokojni prijatelj John Mohawk iz skupnosti Mohawk iz Akwesaseneeja ali Gustavo Esteva, ki dela v Oaxaci, so uporabili svoje antropološko znanje v rekonstruktivnih projektih v svojih skupnostih. Ta spodbudni razvoj kaže, da mora biti eden od ciljev rekonstruktivne antropologije izšolanje več ljudi iz različnih okolij v teoriji in tehnikah rekonstruktivnega pristopa. Prepričan sem, da bodo najučinkovitejši v terenskem delu tisti, ki delajo v svojih skupnostih.

Marginalno pozicijo rekonstruktivne antropologije stopnjuje še potreba, da se raziskovalci na terenu naučijo to, kar Paul Goodman imenuje »utopično mišljenje«, tj. sposobnost gledati onkraj danega k mogočemu. Konceptualizacija, *kaj bi bilo mogoče*, ne sme ostati individualna vizija. Izplavati mora iz participativnega procesa v skupnosti, v katerem se izluščijo težnje skupnosti, s katerimi delamo. To ne sme biti »načrt« – zrasti mora iz utopičnega procesa, pravzaprav iz samega prakticiranja rekonstruktivne antropologije in iz vse njene bogate eksistencialne ter etične izkušnje.

V nekaterih primerih smejo antropologi imeti terapevtsko družbeno vlogo in pomagati obstoječi skupnosti ali kulturi pri premagovanju fragmentacijskih sil, ki povzročajo kulturno nevrozo in psihozo. Gre skorajda za analogno vlogo, ki jo ima psihoterapevt pri posamezniku, toda rekonstruktivno antropologijo mora voditi radikalna etična naravnost – in ne prilagajanje –, zato da se vzpostavi celovitost in integriteta: tj. tista povezanost, ki je značilna za tradicionalne kulture.

Na tak način antropologi uporabijo medkulturne in transhistorične vpoglede in izvlečejo načela, potrebna za vzpostavitev močnih skupnosti in nazadnje s procesom dialektične transformacije ponovno vključijo ta načela v institucije in odnose v svojih skupnostih. Ta proces lahko poteka s krepitvijo še obstoječih tradicij, z oživiljanjem prežitkov ali celo z ustvarjanjem novih institucionalnih in organizacijskih oblik in odnosov.

Decentralizacija in merilo človeka

Rekonstruktivna antropologija je nujno ukoreninjena v decentralizaciji in upoštevanju merila človeka. Če naj bo transformativni razvoj avtentičen, mora delovanje rekonstruktivne antropologije oblikovati globalna perspektiva, toda praktično delo mora potekati lokalno, na *grassroots* ravni. Skupnost je mogoče graditi in ohranjati samo s participacijo; skupnost sloni na primarnih odnosih in na osebnih vezeh po meri človeka. Zagotovo so bile skupnosti, zasnovane po meri človeka, zmeraj predmet antropoloških raziskovanj: antropologija – celo akademska antropologija – si je zmeraj lastila ta teren, ki je bistveni del antropološke tradicije in jo mora rekonstruktivni pristop obdržati. »Majhna skupnost«, vas, soseska in intencionalna skupnost so področja delovanja rekonstruktivne antropologije. Skupnost je temelj za kulturno in ekološko revitalizacijo in spremembo.

Navedel sem najmanj tri večja področja dela rekonstruktivne antropologije. Trdim, da moramo, prvič, delati s plemenskimi in tradicionalnimi kulturami, ki se spoprijemajo s homogenizirajočimi učinki modernosti. Drugič, okrepiti moramo prizadevanja za skupnostni razvoj v obstoječih skupnostih. In na koncu, spodbujati moramo nastanek novih intencionalnih skupnosti in alternativnih načinov življenja. Ker so primeri redki, je doslej opravljeno delo na vseh teh področjih, ki so povezana z etičnim modelom rekonstruktivne antropologije, zelo zanimivo.

Rekonstruktivna antropologija obeta veliko. Medtem ko antropologija kot veda terja »popolnoma objektivni« pristop, je cilj rekonstruktivne antropologije pritegniti človekovega duha, spodbuditi človekovo domišljijo, ki naj bi prispevala k razvoju človekovega potenciala in omogočila rekonstruktivno, etično osnovo za človeško skupnost.

Prevod: Nina Kozinc